REALIZĂRI DIRECTE ŞI INDIRECTE ALE ACTELOR VERBALE EXPRESIVE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

RAMONA-MARIA NECULA
Şcoala doctorală a Facultăţii de Litere, Universitatea din Bucureşti

1. ***Precizări preliminare***

Pornind de la contribuţiile lui J. L. Austin (Austin 1962) şi John R. Searle (Searle 1976), ale căror variante de clasificare a actelor verbale asigură cadrul teoretic al cercetării de faţă, ne propunem în cele ce urmează să descriem în ansamblu clasa expresivelor, prin intermediul cărora locutorul îşi exprimă atitudinea faţă de comportarea celorlalţi sau faţă de evenimente care îi privesc. Se consideră că această categorie de acte de vorbire contribuie decisiv la dinamica relaţiilor interumane, reflectând existenţa unei laturi afective şi atitudinale a comunicării, de o importanţă cel puţin egală cu aceea a componentei strict informative.

Analiza pragmatică a contextelor în care apar acte de limbaj expresive face posibilă delimitarea a două modalităţi de performare, pe care le vom ilustra pe parcursul lucrării, şi anume: o manieră directă sau explicită (considerată prototipică), prin care vorbitorul îşi exprimă clar şi nemijlocit atitudinea sau sentimentele faţă de interlocutor, şi una indirectă sau implicită (considerată neprototipică), obţinută prin mecanisme specifice ale indirecţiei. Studierea unor aspecte precum ponderea realizărilor directe în raport cu cele indirecte sau specificul performărilor indirecte are relevanţă în interpretarea comportamentului pragmatic al vorbitorilor, căruia i se atribuie adesea un caracter strategic.

În corpusul vizat sunt incluse, în primul rând, acte de limbaj expresive autentice, selectate din transcrierile unor interacţiuni verbale spontane, majoritatea exemplelor folosite provenind fie din corpusurile de română vorbită elaborate până în prezent, fie din discursuri, convorbiri, interviuri şi alte specii jurnalistice publicate în presă şi pe internet. La acestea se adaugă acte verbale expresive de tip non-autentic din literatura română, a căror pondere se doreşte a fi limitată, astfel încât să apară în prim-plan secvenţele de comunicare atestată, reală. Atragem atenţia asupra faptului că, deşi sunt utile în egală măsură pentru a susţine observaţiile conţinute în studiul de faţă şi pentru a ilustra anumite chestiuni teoretice, cele două categorii de exemple corespund unor contexte comunicative diferite, al căror specific se conturează pe parcursul analizei.

2. ***O privire de ansamblu asupra clasei expresivelor***

Întrucât principala premisă a acestei lucrări o constituie conştientizarea rolului pe care îl au actele verbale expresive în dinamica relaţiilor interumane, sunt necesare câteva observaţii privind natura specială a expresivelor în raport cu celelalte clase de acte de limbaj.

În primul rând, avem în vedere scopul ilocuţionar al actelor de vorbire din categoria expresivelor de a exprima o stare psihologică, fapt din care derivă participarea acestora la realizarea comunicării de ordin afectiv. O altă particularitate importantă a actelor verbale

BDD-V865 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:26 UTC)

expresive o constituie caracterul eterogen manifestat în interiorul clasei, trăsătură pe care definiţia o sugerează, iar contextele ilustrative o confirmă. Înţelese ca acte de limbaj prin intermediul cărora se exprimă o gamă largă de atitudini (bucurie, entuziasm, admiraţie, compasiune ş.a.m.d.) determinate de o proprietate sau acţiune a emiţătorului sau a receptorului, actele expresive sunt la rândul lor de mai multe tipuri. Forţa ilocuţionară a acestor acte poate fi explicitată prin anumite verbe performative, precum: „a mulţumi", „a se scuza", „a deplânge", „a complimenta", „a ura bun venit", care trimit la subtipurile din interiorul clasei (Săftoiu 2007: 53).

O posibilă manieră de prezentare a acestor subtipuri este circumscrierea lor în cadrul unor perechi alcătuite din actul verbal expresiv conotat pozitiv sau cu un conţinut semantic favorabil şi corespondentul negativ al acestuia, conotat depreciativ. Perechile astfel rezultate grupează subtipurile de acte de vorbire expresive după cum urmează: compliment *vs* insultă, mulţumire *vs* reproş, felicitare *vs* acuzaţie, urare *vs* imprecaţie. Se adaugă, însă, la aceste perechi, alte câteva subtipuri de acte de limbaj expresive, precum scuza sau blestemul, pentru care găsirea unui corespondent este problematică, acest fapt demonstrând simetria parţială a perechilor alcătuite şi insuficienta stabilitate a soluţiei propuse, căreia i se pot aduce oricând amendamente şi pe care nu dorim să o absolutizăm. Diferenţierea expresivelor pozitive de cele negative corespunde distincţiei care se face în literatura de specialitate între conceptele de „face flattering acts" sau „face enhacing acts" (în traducere, „acte verbale măgulitoare") − notate „FFA" şi „face threatening acts" („acte verbale ameninţătoare") − notate „FTA" (Kerbrat-Orecchioni 2001: 134).

Precizăm, în această ordine de idei, faptul că în cele ce urmează nu ne propunem o prezentare exhaustivă a clasei actelor expresive, întrucât vor fi punctate doar acele subtipuri considerate mai importante în raport cu frecvenţa şi totodată mai relevante pentru urmărirea relaţiei dintre varianta directă sau prototipică şi cea indirectă sau neprototipică, urmând ca întregul tablou să fie completat în studii viitoare. Pentru moment, subclasa „FFA" va fi ilustrată prin compliment, laudă, autolaudă, felicitare, urare, mulţumire, scuză, iar subclasa "FTA" va fi ilustrata prin exemple de insultă. Transcriem, în continuare, exemple corespunzătoare pentru aceste subtipuri de acte verbale expresive, precedate de posibile formule de definire a acestora:

2.1. Complimentul – intervenţia prin care se înţelege, în sens larg, „un cuvânt de laudă, de măgulire, care exprimă o atitudine prietenească, de stimă, de respect sau de consideraţie" (*DEX* 1998). Ca act de vorbire, complimentul este definit în studiile de pragmatică după cum urmează: „A compliment is a speech act which explicitly or implicitly attributes credit to someone other than the speaker, usually the person addressed, for some 'good' (possession, characteristic, skill etc.) which is positively valued by the speaker and the hearer" (Holmes 1986: 485). Corespunde acestor încercări de definire un exemplu de tipul:

(1) **C:** ***eşti frumoasă şi ca mireasă eşti superbă,*** *eu nu ştiu ce...* (*IV* II: 360)

2.2. Lauda – act verbal expresiv de aceeaşi natură cu actul verbal de a complimenta (atribuie o calitate interlocutorului, faţă de care vorbitorul îşi exprimă aprecierea), de care se diferenţiază prin faptul că este realizat în absenţa destinatarului, în timp ce complimentul presupune coprezenţa emiţătorului şi a receptorului. Un exemplu prototipic de laudă poate fi considerat următorul:

(2) **A:** *e o_am–* ***aşa aşa am simţit-o şi eu o perfecţionistă↓ o ambiţioasă*** (*IVLRA*: 106)

BDD-V865 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:26 UTC)

2.3. Autolauda – act verbal de tip expresiv, derivat din subtipul anterior; prin performarea autolaudei vorbitorul atribuie propriei persoane anumite calităţi, ca în exemplul de mai jos:

(3) ***În Franţa sunt foarte respectat!***... (http://theinvestor.ro)

2.4. Felicitarea – act de limbaj expresiv prin care un vorbitor adresează interlocutorului său cuvinte de laudă pentru un succes obţinut sau urări de fericire cu prilejul unui eveniment important, iar această intervenţie îi face plăcere vorbitorului vizat. Respectă această descriere actul verbal din următoarea secvenţă comunicativă:

(4) **D:** *trebuie să recunosc din toată inima că* ***munca de gospodar a dumneavoastră se cunoaşte şi vă feliCIT.*** (*IVLRA*: 207)

2.5. Urarea – act de vorbire expresiv prin care vorbitorul adresează cuiva o dorinţă de bine, cu prilejul unei aniversări, al unui început de acţiune; echivalează cu a închina în sănătatea cuiva, un context ilustrativ putând fi considerat cel de mai jos:

(5) **C:** *în primu rând,* ***să-ţi dea Dumnezeu mult noroc*** (*IV* II: 356)

2.6. Mulţumirea – actul expresiv prin performarea căruia vorbitorul îşi exprimă recunoştinţa faţă de interlocutor pentru o acţiune pe care acesta din urmă a realizat-o în beneficiul său, ca în secvenţa de interacţiune redată în continuare:

(6) **C:** *domnule primar niculae onţanu* ***vă mulţumim foarte mult pentru prezenţa la emisiune***↑ (*IVLRA*: 209)

2.7. Scuza - act verbal din clasa expresivelor, prin intermediul căruia vorbitorul îşi exprimă regretul în legătură cu un fapt petrecut, asumându-şi direct sau indirect responsabilitatea pentru acesta; scuza este considerată un act reparator, de tipul „FFA", valorizant pentru destinatar, şi este interpretat drept reacţie la un „FTA" precedent al emiţătorului (Kerbrat-Orecchioni 201: 134). Următorul context ilustrează mecanismul de performare a unei scuze:

(7) ***Iartă că scriu foarte rău****, nu-mi este bine.*...(*E-V:* 60)

2.8. Insulta – act verbal expresiv conotat negativ, plasat la polul opus complimentului; prin performarea insultei, vorbitorul realizează o formă de agresiune simbolică a interlocutorului, a cărui imagine de sine este astfel prejudiciată. Intervenţia marcată în contextul de mai jos constituie un posibil exemplu de insultă prin care meritele interlocutorului sunt minimalizate:

(8) *Să nu mai vină toţi* ***aventurierii*** *şi toţi* ***veneticii*** *să ne dea lecţii! De* ***«gauleiteri »*** *din ăştia suntem sătui până în gât!* (*CVT*: 4)

În paginile următoare vom analiza o serie de contexte în care apar acte verbale din categoria expresivelor, pentru a arăta eventualele diferenţe între modalitatea directă de realizare a acestora şi cea indirectă şi pentru a interpreta mecanismele care stau la baza fiecăreia dintre variantele de performare posibile.

BDD-V865 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:26 UTC)

3. ***Aspecte privind performarea directă sau indirectă a actelor expresive***

În capitolul anterior am propus ordonarea subtipurilor din interiorul clasei expresivelor după criteriul semantic, prin care se pune în lumină polaritatea de sens a acestora, întrucât unele dintre ele sunt conotate pozitiv, în timp ce altele sunt mai degrabă încărcate de valori negative. Clasificarea actelor de limbaj expresive se poate realiza, însă, şi în funcţie alţi parametri, între care şi maniera directă, respectiv indirectă de realizare.

Construcţia indirectă se obţine, cel mai adesea, realizând actul verbal avut în vedere prin intermediul altuia, ceea ce înseamnă că forţa ilocuţionară a unui anumit act de limbaj se poate exprima şi prin manevrarea unor structuri lingvistice nespecifice acelui act. Justificate prin raţiuni dintre cele mai diverse, de la cele de ordin psihologic, la cele sociologice (activate în cazul tabu-urilor sociale), actele de vorbire indirecte se disting de cele realizate în manieră directă prin faptul că au capacitatea de a reduce obligaţia interlocutorului la un anumit tip de reacţie. În general, alegerea unor mijloace indirecte de realizare a actelor verbale poate fi pusă în legătură cu abordarea de către emiţător a unui comportament strategic în interacţiune, menit să asigure atingerea anumitor scopuri comunicative.

Acceptând ideea că, în afara realizării prototipice, există şi o a doua manieră de formulare a actelor verbale expresive, se pune problema recunoaşterii acelor contexte care presupun un mecanism de implicitare sau care folosesc mărci de „împrumut”. Majoritatea procedeelor identificate în realizările implicite ale actelor expresive se înscriu în sfera mecanismelor ad-hoc de obţinere a variantei indirecte a acestor acte de vorbire, neputându-se vorbi, ca în cazul altor acte de limbaj, despre mijloace tipice de exprimare indirectă a forţei ilocuţionare (Ionescu-Ruxăndoiu 2003: 30).

Pentru a sublinia diferenţele de structură care intervin între actele verbale expresive realizate direct şi cele bazate pe procedee specifice indirecţiei, dar şi pentru a trasa unele direcţii în stabilirea inventarului procedeelor de performare indirectă, vom discuta în paralel construcţii tipice pentru cele două situaţii.

3.1. Complimentul, în forma sa canonică, transmite aprecieri pozitive ale complimentatorului cu privire la interlocutorul angajat în schimbul verbal, exprimate în manieră explicită, directă, ca în exemplul de mai jos în care se remarcă prezenţa unor adjective conotate favorabil în construcţii sintactice cu predicat nominal:

(9) **A:** *Constat că* ***oral sunteţi mult mai tranşant decât în scris. În scris sunteţi foarte echilibrat, aveţi un simţ al măsurii…*** (*MT*: 53)

De cealaltă parte, maniera indirectă de realizare a complimentelor constă în folosirea tiparului interogativ devenit în mai multe limbi mijloc convenţionalizat de exprimare a solicitărilor şi exploatat în mod ocazional pentru performarea indirectă a actelor verbale expresive, fapt demonstrat de exemple precum următorul, în care interogaţia funcţionează ca declanşator de presupoziţii:

(10) *Domnule Grigore Vieru,* ***cum e să trăieşti fiind un simbol?***
(www.grigorevieru.md)

Contextul (10) corespunde unei interogaţii propriu-zise, formulate astfel încât să declanşeze presupoziţia care stă la baza complimentului: *Sunteţi un simbol*.

Au fost semnalate, de asemenea, contexte în care complimentul se realizează indirect prin apelul la un tipar exclamativ al frazei, pentru exprimarea forţei ilocuţionare a acestui act de vorbire fiind „împrumutată” forţa altor subclase de acte verbale, ca în următorul exemplu, aparent construit ca un îndemn, dar putând fi interpretat cu valoare de compliment:

BDD-V865 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:26 UTC)

(11) ***Victor (…) rămâi pe ecrane, avem nevoie de voci precum a ta!*** (www.ciutacu.ro)

Forţa ilocuţionară a complimentelor poate fi exprimată indirect şi prin manipularea valorilor pe care le au anumite categorii morfologice, fiecare cu particularităţi proprii. Modurile şi timpurile verbale, precum şi unele clase de verbe, cum sunt modalele pot servi, de pildă, la formularea complimentelor implicite, ca în exemplul:

(12) **A:** ***Trebuie să fii om bun, nu trage el la fitecine...***
B: *Fireşte, coconiţă; simte câinele; are instinct.* (*ILCm*: 352)

3.2. Lauda, de asemenea, prezintă atât varianta directă de realizare, cât şi pe cea indirectă. Din punctul de vedere al ponderii celor două tipare în interacţiunile verbale studiate, se constată preferinţa pentru exprimarea non-ambiguă a laudei, prin care emiţătorul atribuie în mod neechivoc destinatarului laudei anumite calităţi, de ordin concret sau abstract, apelând, ca şi în cazul complimentelor, la structuri lexicale conotate apreciativ:

(13) *Cu scriitorul Druţă am cele mai frumoase relaţii şi nu obosesc niciodată să repet că* ***este dăruit cu har de la Dumnezeu, că este cel mai important scriitor basarabean şi unul dintre cei mai de seamă scriitori români.*** (www.grigorevieru.md)

Au fost semnalate, însă, şi contexte comunicative în care exprimarea aprecierii faţă de interlocutor are la bază o serie de inferenţe, pentru a căror decodare este solicitată competenţa pragmatică a celui care receptează mesajul. Este cazul următorului exemplu, în care lauda se realizează mai degrabă indirect decât direct, prin antrenarea implicaturilor conversaţionale şi integrarea acestora într-o construcţie cu caracter elaborat:

(14) ***Dacă politica românească ar avea vreo sută de Cristian Preda, ne-am recăpăta cu toţii gustul pentru viaţa publică*** (…) ***Proximitatea lui cordială şi eficientă rămâne pentru mine un privilegiu.*** (www.cristianpreda.ro)

3.3. Autolauda permite emiţătorului să atribuie propriei persoane anumite calităţi, acest act verbal putându-se realiza în egală măsură în mod direct şi indirect. Corespund variantei directe de realizare a laudei următoarele replici:

(15) ***Sunt angajatul particular perfect****, n-am nici o valenţă de antreprenor, nu vreau decât să fiu lăsat în pace să mă bucur de meseria şi de familia mea.* ***Am o nevastă extraordinară şi un copil minunat****, pentru care merita să fac orice sacrificiu; şi fac destule.* ***Sunt extraordinar de deştept*** *şi îngrozitor de arogant. Am şi motive: dincolo de faptul că,* ***indiferent de ce mă apuc, sunt cel mai bun,*** *dacă mă uit în spate nu văd altceva decât un mare hău.* (www.ciutacu.ro)

În interpretarea şi comentarea interacţiunilor în care apar autolaude, trebuie avută în vedere următoarea particularitate a acestui subtip de act de limbaj expresiv: performarea autolaudei presupune asumarea încălcării, într-o anumită măsură, a maximelor comportamentului verbal politicos, care implică abordarea unei atitudini modeste în relaţia cu interlocutorul. Acest fapt poate să explice adoptarea de către emiţător a unei atitudini autoironice, ca în cazul de mai sus. Resimţirea unor eventuale dezavantaje ale performării acestui act de limbaj justifică, totodată, şi opţiunea pentru realizările indirecte non-ironice, de tipul:

BDD-V865 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:26 UTC)

(16) ***Nu există o mai mare recompensă pentru un poet decât respectul şi dragostea pentru osteneala sa poetică.*** *Iertaţi-mi, vă rog, nemodestia, dar* ***eu nu m-am aflat niciodată în criză vizavi de aceste valori populare****. Cărţile mele s-au tras întotdeauna şi se trag şi azi, în sărăcia materială în care ne zbatem, în mari tiraje. Şi întotdeauna au fost solicitate....* (www.grigorevieru.md)

3.4. Felicitarea, faţă de celelalte subtipuri de acte verbale expresive analizate, atrage atenţia prin faptul că pare a se realiza exclusiv în manieră directă. Interacţiunile verbale din care se constituie corpusul studiat reflectă strict contexte în care apar felicitări explicite, ca în exemplele:

(17) ***Felicitări celor care au avut iniţiativa organizării acestui forum.*** (www.presidency.ro)

3.5. Urarea, asemenea felicitării, se realizează − în contextele studiate − în special în forma ei explicită, prin care emiţătorul adresează în mod direct unui interlocutor („in presentia" sau „in absentia") o dorinţă de bine, ca în secvenţa comunicativă redată mai jos. Setul complet de exemple pe care le oferă corpusul studiat ilustrează o mare varietate a construcţiilor prin care se realizează urarea, elementele comune constituindu-le tiparul sintactic exclamativ şi prezenţa unor verbe performative specifice:

(18) *B: şi eu vă mulţumesc foarte mult↑ şi#* ***cu ocazia zilei naţionale le doresc la toţi locuitorii sectorului doi ă ⊥ le adresez urarea de la mulţi ani [să fie cu toţii sănătoşi***↑ (*IVLRA:* 209)

Un aspect inedit privind folosirea urărilor în conversaţie îl constituie posibilitatea de a face apel la tiparul de construcţie a acestui act de limbaj pentru a exprima, însă, intenţii comunicative contrare adresării unei dorinţe de bine interlocutorului. Astfel, urările ajung să dobândească valori semantice nespecifice, se încarcă de conotaţii negative pe care în mod obişnuit le exclud şi funcţionează similar imprecaţiilor, în virtutea unor mecanisme asemănătoare celor pe care se bazează şi procedee de stil precum antifraza. Această utilizare corespunde unor contexte de tipul:

(19) ***Să trăiască cât de mult poate trăi un om, (sigur, cât mai departe de Cotroceni!) şi să aibă parte de tot „binele" pe care ni l-a dat în aceşti ani bleste… hm, de graţie. Pe rând ori la grămadă, nici un „bine" să nu-i scape. La multi ani, dar în afara politicii!*** (www.ciutacu.ro)

3.6. Mulţumirea, urmărită în contextele comunicative de care dispunem, prezintă doar varianta directă; fără a exclude posibilitatea de a exprima mulţumirile în manieră indirectă, redăm în continuare doar unul dintre numeroasele exemplele canonice înregistrate în corpus, cu precizarea că toate acestea ilustrează în mare măsură caracterul convenţional al acestui act verbal, despre care se consideră că se înscrie în seria de acte de limbaj puternic ritualizate, a căror stereotipie vorbitorii o conştientizează:

(20) ***Vă mulţumesc mult pentru că v-aţi rupt dintr-o zi de weekend să schimbăm câteva idei legate de educaţie.*** (www.presidency.ro)

BDD-V865 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:26 UTC)

3.7. Scuza, percepută ca act de limbaj de tip reparator, valorizant pentru destinatar, are rolul de a compensa prejudiciul unui act verbal ameninţător anterior sau al unei acţiuni negative asupra interlocutorului. Atât realizarea directă cât şi cea indirectă sunt posibile în cazul scuzei. Corespund primei variante exemplele de mai jos, a căror structură lingvistică oarecum clişeizată conţine un verb prototipic la indicativ prezent sau la imperativ şi referirea la prejudiciu:

(21) ***Iertaţi-mă, am greşit numele Dvs.*** *(ochii şi neatenţia) în ceea ce am scris adineauri.* ***Îmi cer încă o dată scuze.*** (www.ciutacu.ro)

Structura lingvistică a scuzelor realizate în manieră indirectă păstrează elementele care trimit la prejudiciu, în timp ce verbele performative specifice sunt suprimate, pentru decodarea forţei ilocuţionare fiind necesare demersuri inferenţiale asumate de către destinatar. Încadrăm în categoria scuzelor realizate implicit, actele verbale de tipul celui marcat din următorul context:

(22) ***Mai nu îndrăznesc a-ţi scrie, atâta mi-e teamă că vei fi supărat pe mine pentru că nu ţi-am scris până acum****. Nu voi deloc să mă dezvinovăţesc, căci în adevăr nu sunt vinovată; adevărata cauză e că, întâi****, n-am avut timp liber, a doua, am fost trei săptămâni bolnavă.* (*E-V:* 57)

3.8. Insulta, fiind un act verbal expresiv din categoria celor conotate depreciativ, prezintă consecinţe negative asupra interlocutorului, constând în minimalizarea imaginii celuilalt în contrast cu imaginea pozitivă pe care individul tinde să o construiască propriei persoane. Componenta ameninţătoare pe care o presupune insulta se reflectă atât în varianta prototipica de realizare, cât şi în eventualele utilizări indirecte, cu caracter strategic. Transcriem, în continuare, un exemplu de insultă formulată explicit:

(23) *În comunism s-au întâmplat lucruri grave, iar persecutarea întregului strat de deasupra, nu numai din punct de vedere politic, a răsturnat toate valorile.* ***Au venit ăia mai răi, mai tâmpiţi, cocoşaţii şi guşaţii.*** (www.evz.ro)

La acesta se adaugă exemplele de insulte formulate indirect, care se bazează pe declanşarea unor presupoziţii cu încărcătură semantică defavorabilă la adresa interlocutorului, ca în contextul următor, în care se observă şi apelul la interogaţia de tip retoric, a cărei prezenţă semnalează intenţia ironică a emiţătorului:

(24) *De-mi voi aduce vreodată aminte de d-ta, fii sigură că va fi fără ură* ***(...) urându-te ţi-aş da o valoare pe care o femeie de uşurinţa dumitale n-o merită.*** *(...) Nu crede că-ţi fac imputări.* ***Ce imputări se pot face unei femei uşoare?*** (*E-V:* 47)

4. *Concluzii*

Fiecare dintre actele verbale expresive indirecte solicită, în grade variabile, competenţa comunicativă a participanţilor la interacţiune, întrucât interpretarea corectă a realizărilor indirecte presupune cunoaşterea şi aplicarea unor mecanisme specifice de decodare a enunţurilor care au la bază implicaturi. Performarea indirectă a unuia dintre actele de limbaj expresive corespunde adesea încălcării voite a maximelor conversaţionale, înscriindu-se astfel într-un comportament lingvistic cu un pronunţat caracter strategic.

Reuşita actelor expresive − mai ales a celor implicite − este asigurată de ceea ce putem considera unul dintre principiile fundamentale de funcţionare a oricărui act verbal indirect şi nu numai: împărtăşirea de către interlocutori a unui fond comun de informaţii şi cunoştinţe

BDD-V865 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:26 UTC)

lingvistice şi extralingvistice şi asumarea de către aceştia a normelor pe care le reglementează principiul cooperării în comunicare – „În cazul actelor indirecte de limbaj, locutorul comunică auditoriului mai mult decât spune efectiv, bazându-se pe un fond de cunoştinţe comune, de natură atât lingvistică cât şi nonlingvistică, dar şi pe aptitudinile generale de raţionalitate şi de inferenţă ale auditoriului" (Moeschler 1999: 193).

Având în vedere un alt principiu funcţional conform căruia maniera indirectă de performare este actualizată atunci când actului verbal corespunzător i se asociază un potenţial ameninţător, se pune problema în ce ar consta eventualul pericol al formulării explicite a unora dintre actele expresive cum este, de pildă, complimentul. Netransmiţând informaţii dezagreabile, complimentele se prezintă, cel puţin în mod aparent, ca acte verbale fără caracter intrinsec ameninţător, în cazul cărora nu este necesară varianta indirectă. Totuşi, contextele clasate în studiul de faţă în seria complimentelor implicite contrazic aşteptările iniţiale, arătând că, deşi nu există o componentă propriu-zis negativă în realizarea acestui act de limbaj, negocierea sensului şi mai ales diminuarea răspunderii emiţătorului şi/ sau a receptorului sunt aspecte care intervin în mod considerabil în mecanismul de producere şi receptare a mesajelor prin care sunt exprimate emoţii.

SIGLE. SURSE DE MATERIAL. REFERINŢE DE PE INTERNET

CVT =Vadim-Tudor, Corneliu, *Discursuri parlamentare* [suport electronic].
DEX = Dictionarul explicativ al limbii române, editia a II-a, Bucureşti, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic, 1998.
E-Vv = Corespondenţă Mihai Eminescu: Scrisori Mihai Eminescu către Veronica Micle, Bucureşti, Biblioteca Academiei Române, 2009.
ILCm = Caragiale, I.L., 1971, *Momente şi schiţe*, Iaşi, Junimea
IVLRA =Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (coord.), *Interacţiunea verbală în limba română actuală. Schiţă de tipologie (corpus)*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2002.
IV II = Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (coord.), *Interacţiunea verbală, aspecte teoretice şi aplicative (corpus IV* II*)*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2007.
MT = Tatulici, Mihai; Titus Popovici, *Nemuritorii*, Bucureşti, Editura Privirea, 2005.

http://www.ciutacu.ro
http://www.presidency.ro
http://www.theinvestor.ro
http://www.cristianpreda.ro
http://www.grigorevieru.md
http://www.presidency.ro
http://www.evz.ro

BIBLIOGRAFIE

Austin, John Langshaw, 2005, *Cum să faci lucruri cu vorbe*, Bucureşti, Editura Paralela 45.
Brown, Penelope, Stephen Levinson, 1987, *Politeness: Some Universals in Language Uses – Studies in Interactional Sociolinguistics 4*, Cambridge, Cambridge University Press.
Coulmas, Florian (ed.), 1981, *Conversational routine: Explorations in Standardized Communication Situations and Prepatterned Speech*, New York: Mouton, The Hague.
Fussel, Susan, 2002, *The Verbal Communication of Emotions*, Mahwah New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
Goffman, Erving, 1976, *Interaction Ritual. Essays in Face to Face Behavior*, Garden City, New York, Doubleday et Co.
Golato, Andrea, 2005, *Compliments and Compliment Responses. Grammatical Structure and Sequential Organization*, Amsterdam/ Philadelphia, John Benjamins.
Holmes, Janet, 1986, "Compliments and compliment responses in New Zealand English", *Anthropological Linguistics*, vol. 28, no. 4, p. 485−508.

BDD-V865 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:26 UTC)

Holmes, Janet, 1996, „The role of Compliments in Female-Male Interaction", în Maybin, Mercer (eds.) 1996: 32-38.
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, 2003, *Limbaj şi comunicare. Elemente de pragmatică lingvistică*, Bucureşti, Editura All Educational.
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, 1999, *Conversaţia: structuri şi strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*, Bucureşti, Editura All.
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, 2005, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Editura Nemira.
Kerbrat-Orecchioni, Catherine, 2001, *Les actes de langage dans le discours. Théorie et fonctionnement*, Paris, Nathan Université.
Levinson, Stephen, 1983, *Pragmatics*, Cambridge, Cambridge University Press.
Maybin, Janet, Neil Mercer, 1996, *Using English from conversation to canon*, New York, Routledge. Taylor and Francis Group.
Manes, Joan, Nessa Wolfson, 1981, „The compliment formula", in Coulmas (ed.) 1981: 115−132.
Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), 2002, *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), 2007, *Limba română − stadiul actual al cercetării. Actele celui de al VI-lea Colocviu al Catedrei de limba română (29-30 nov.2006)*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), 2005, *Limba română. Structură şi funcţionare*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Plantin, Charles, 2000, *Les emotions dans les interactions*, Lyon, Presses Universitaires de Lyon.
Săftoiu, Răzvan, 2007, *Limbaj în acţiune: un model integrativ de studiere a pragmaticii*, Ploieşti, Editura Universităţii Petrol-Gaze din Ploieşti.
Schiffrin, Deborah (ed.), 2001, *The Handbook of Discourse Analysis*, Oxford, Blakwell Publishers Inc.
Searle, John Rogers, 1970, *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge, Cambridge University Press.
Sperber, Dan, Deirdre Wilson, 1986, *Relevance: Communication and Cognition*, Oxford, Blackwell.

Direct and Indirect Expressive Speech Acts in Romanian

The major purpose of this article is to examine the expressive speech acts in Romanian face-to-face interactions. The analysis suggests that there are two ways of performing an expressive speech act – a direct and an indirect one – and these occurrences are motivated by the pragmatic situation and communication intentions of the speakers. The study tries to describe the verbal strategies for both direct and indirect expressive speech acts, following several types of contexts. It also reveals a possible classification of the expressive acts based on the semantic criterion.

BDD-V865 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:26 UTC)